

НАУКОВИЙ ДОРОБОК ЛЮБОВІ СУХОЇ ТА ЇЇ ВНЕСОК У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНОГРАФІЇ В 1940–1950-х рр.

Стаття присвячена українській ученій – дослідниці традиційної української культури і побуту Любові Михайлівні Сухій, народознавцеві Львівського осередку української етнографії, яка плідно працювала в галузі української етнології впродовж 40–50-х рр. ХХ ст. Основну увагу зосереджено на науково-пошуковій діяльності вченої, формуванні її світогляду й становленні особистості. Розкрито роль маловідомої постаті української етнології Любові Сухої, доля якої пов'язана з Галичиною, у розвитку народознавчих студій у повоєнний період у Львові. У дослідженні здійснено аналіз основних наукових праць етнологів, маловідомих широкому читацькому загалу. На основі опрацювання широкої джерельної бази доведено, що науковий доробок ученої ґрунтовний і важливий для поступу української етнології ХХ ст.

Ключові слова: Любов Суха, Львівський осередок української етнографії, Інститут народознавства, Музей етнографії та художнього промислу, етнологія, польові дослідження.

Вагомий внесок у збереження культурної спадщини українського народу зробила Л.Суха – визначна українська вчена, високої кваліфікації музейний працівник, етнолог, культуролог, сильна духом патріотка, людина^{2*} й громадянин¹.

Особистість львівської дослідниці – етнологівки Любові Сухої є неординарним явищем української етнографічної науки. Її науковий доробок наразі залишається недостатньо дослідженим (більшість робіт ще й досі не опублікована), багато матеріалів про життя й наукову діяльність ученої знаходяться в архівах. Безсумнівно, можна стверджувати, що науковець Л.Суха відома невеликому колу спеціалістів, передусім дослідникам народних художньо-металевих виробів українців. Про життєвий шлях і наукову діяльність ученої поки що наявні лише окремі згадки, зокрема в спогадах чи розповідках про її колег². Сьогодні, в умовах розвитку національної науки та 25-ліття з дня смерті вченої, виникла потреба дослідити основні етапи життя та наукової діяльності (тематика, регіони, методика дослідження) Любові Сухої, донести її доробок, як опублікований, так і рукописний, до широкого читацького загалу.

Дослідниця почала працювати в 1940-х рр.: під час Другої світової війни, німецької окупації, приєднання Західної України до Радянської України, у час повоєнного спустошення, національних утисків, упровадження в усі сфери життя й буття марксистсько-ленінської ідеології. Вона працювала поряд з людьми, яких сьогодні називаємо старою генерацією національної інтелігенції, “останніми із могікан”³.

Л.Суха – уродженка с. Любеля Великомоствівського (Нестеровського) р-ну (тепер Жовківський р-н) Львівської області. 27 липня 1910 р. у сім'ї сільських учителів народилася дівчинка, якій при хрещенні за греко-католицьким обрядом дали два імені – Любов-Анна⁴. Початкову освіту вона здобула в Народній двокласній школі в с. Любеля Жовківського повіту. Успішно склавши іспити з релігії (дуже добре), польської, латинської, грецької, української мов (добре), математики (добре), вступила до Львівської Державної академічної гімназії. У гімназії навчалася сумлінно й проявила себе як старанна учениця. Середню освіту Л.М.Суха здобула в

* Любов-Анна Суха народилася в с. Любеля на Львівщині. Батько – Сухий Михайло Васильович, 1882 р. н., був уродженцем м. Белз Сокальського р-ну Львівської обл., мати – Суха Ольга Андріївна, 1884 р. н., теж народилася в м. Белз Сокальського р-ну Львівської обл. Тато працював директором Української народної школи, мати – вчителькою в с. Губенок повіту Рава-Руська. У сім'ї було двоє дітей – Любов (Анна) і брат Юрій Михайлович Сухий, який мешкав і працював у Львові. Батьки працювали вчителями народної (початкової) сільської школи. Ставлення до родини Сухих з боку мешканців с. Любеля було неоднозначним. На основі матеріалів фонду Сухої Л., Відділу рукописів Львівської наукової національної бібліотеки ім. В. Стефаника виявлено протокол, який датується 1915 роком, у ньому йдеться про те, що Михайло Сухий та його сім'я повинні терміново виїхати з рідного села. Причини, за якими сім'я змушена була покинути село, не вказані. Ця інформація вимагає подальших досліджень.

приватній жіночій гімназії СС Василіанок у Львові та отримала свідоцтво, у якому Державна Іспитова Комісія признала “Суку Любов-Анну зрілою до вищих студій”⁵. Навчання у Львівській Державній академічній гімназії та приватній жіночій гімназії СС Василіанок вплинуло на формування особистості майбутнього етнолога. Адже впродовж навчання в гімназії Л.Сука побувала в оточенні Василя Щурата, Романа Цегельського, Олени Дашкевич, Володимира Калиновича, які неабияк вплинули на формування її світогляду.

Вищу освіту отримала в 1930–1935 рр. у Львівському університеті на гуманітарному історико-філологічному факультеті, де студіювала педагогіку, психологію, філософію, слов’янську філологію, етнографію з археологією⁶. У Львівському університеті навчалась разом із такими відомими сучасному поколінню вченими, як Катерина Матейко, Ірина Вільде, Богдан-Ігор Антонич, Іван Ковалик, Ярослав Рудницький тощо. Навчання в колі цих осіб визначило світогляд ученої та її наукові зацікавлення. Свідченням цього стало вже те, що Л.Сука темою своєї дипломної роботи вибрала дослідження відомої особистості української культури – Лесі Українки. Магістерську роботу етнограф захистила у 1935 р. та одержала диплом магістра філософії. Вона вільно володіла польською, німецькою, грецькою, латинською та російською мовами. Л.Сука відзначилася надзвичайно великою працьовитістю, яка проявилася в самостійному вивченні інших іноземних мов: чеської, французької, турецької й арабської, як доказ цього збереглися її власні конспекти, записи⁷.

У 30–40-х рр. ХХ ст., коли загострилися українсько-польські відносини. Варшавське міністерство освіти масово звільняло українців з державних посад, це послужило причиною того, що Л.Сука була змушена піти працювати викладачем української мови та літератури в приватних середніх навчальних закладах Львова. Спочатку вона викладала в ліцеї та гімназії, а з 1939 р. – у середній школі №9. Про це так писала у своїй автобіографії: “з 1935 року працюю в V Державному ліцеї та гімназії ім. Ожешкової, а з 1939 року по 1941 рік в середній школі №9”⁸. Під час німецької окупації 1941–1944 рр. Л.Сука давала приватні лекції з музики⁹.

З часу звільнення Львова від фашистських загарбників (1944 р.), розуміючи свій обов’язок перед українським народом, Любов Михайлівна Сука розпочала свою наукову діяльність в Етнографічному музеї АН УРСР у Львові, де пропрацювала безперервно двадцять шість років (1944–1970 рр.). Музей спочатку знаходився в будинку колишнього Наукового товариства ім. Шевченка (вул. Радянська, 24). Першим його директором після війни був академік Ф.Колесса, а після його смерті в 1947 р. Музей очолила народна художниця О.Кульчицька, 1948-го – Ірина Гургула¹⁰. 1951 р. через реорганізацію Львівських установ АН УРСР відбулось об’єднання Етнографічного музею з Музеєм художньої промисловості й перенесення обох відділів до нового приміщення – колишнього банку на вул. 1-го Травня (тепер проспект Свободи). Новостворений музей став називатися Музеєм етнографії та художнього промислу АН УРСР (нині у складі Інституту народознавства НАН України). У цей час більшість працівників Музею, у тому числі Л.Сука, здійснювали наукову роботу, а музейною займалися Савина Сидорович, Данило Фіголь та Мустафа Козакевич. Саме вони найбільше спричинилися до збереження й оформлення музейних експонатів. 1952 р. Л.Сука взяла на себе основну ношу з формування фонду писанок, і як науковий співробітник була його незмінним, сумлінним і пильним охоронцем до 1969 р. Станом на 1954 р., завдяки заслугі вченої, збірка писанок була однією з найбільш численних у Музеї етнографії та художнього промислу АН УРСР, адже вона нараховувала 11 332 одиниць зберігання¹¹.

На посаді наукового співробітника Л.Сука впорядковувала збірку гуцульських металевих народних виробів, для якої підготувала довідник і спричинилася до його публікації в скороченому вигляді під назвою “Художні вироби з металу”, в 1951 р. у Віснику Академії наук УРСР¹². Важко оцінити велику й копітку працю дослідниці, яка об’їздила й обійшла різні регіони України, побувала в містах, містечках і селах у пошуках дорогоцінних народних скарбів. Вона була учасником багатьох науково-дослідних експедицій, у яких, попри достеменно вивчення української народної писанки, художніх виробів з металу та інших галузей традиційно-побутової культури, із властивою їй педантичністю, знанням справи й фаховістю формувала фондові колекції музею. Завдяки невтомній праці Л.Сухої збірки народних писанок, металевих

виробів, вишивки, одягу поповнилися експонатами високого художнього рівня, а іноді й унікальними творами, які мають велике наукове значення.

Упорядкувавши збірки металевих народних виробів, учена активно працювала над темою про художні металеві вироби українців Східних Карпат (Станіславська, Чернівецька, Дрогобицька, Закарпатська обл.). Під час наукових відряджень та науково-дослідних експедицій дослідниця збирала експонати, опрацьовувала статистичні матеріали, вивчала музейні збірки та осередки народних промислів західних областей України.

Багаторічна науково-пошукова робота Л.Сухої увінчалася кандидатською дисертацією на тему “Художні металеві вироби українців Східних Карпат (Станіславська, Чернівецька, Дрогобицька, Закарпатська обл.: історико-етнографічне дослідження)”, яку авторка підготувала 1954 р. Склавши успішно кандидатські іспити та захистивши дисертацію, здобула вчений ступінь кандидата історичних наук. Невдовзі, унісши незначні зміни, після попереднього відгуку, написаного Б.С.Бутник-Сіверським, дослідниця підготувала монографію та передала її рукопис до Києва. Наукова праця, незважаючи на всі тодішні ідеологічні й цензурні заборони радянської влади, побачила світ 1955 року.

Монографія Л.Сухої була першою спробою комплексного дослідження із цієї теми в етнографічній і мистецтвознавчій літературі. Залучивши значний експедиційний матеріал, літературні й архівні джерела, науковець провела класифікацію художніх металевих виробів та орнаменту, з’ясувала шляхи їх генези¹³.

У цій роботі вона подала детальну історико-етнографічну характеристику Східних Карпат, описала суспільно-економічні умови життя місцевого населення зазначеного періоду, проаналізувала історіографію питання, охарактеризувала джерельну базу дослідження¹⁴, детально вивчила й дослідила 6 тис. виробів народних майстрів у музеях Львова, Станіслава, Коломиї, Чернівців, Києва та інших містах УРСР, побувала у всіх основних центрах художніх промислів, де познайомилася з побутом фахівців цієї справи, історією, економікою і технікою виготовлення, а також із самими майстрами. Це дало їй можливість достовірно вивчити такі чинники: вплив економічного розвитку Східних Карпат (землеробство, допоміжні промисли) на металообробку, встановити цікаві факти про умови збуту художніх виробів, з’ясувати соціальне та матеріальне становище майстрів. Л.Сухої уперше вдалося подати історію розвитку металообробки на території України від найдавніших часів до ХХ ст.¹⁵, детально описати цікаві факти про умови збуту виробів із металу, матеріальні й соціально-побутові умови майстрів та їхніх сімей. Також поза увагою Л.Сухої не залишились і професійні навички фахівців своєї справи – ливарів. Використовуючи етнологічні методи дослідження, достеменно вивчила становище та розвиток металообробного промислу в Західній Україні. Вона встановила не тільки те, у якому місці була виготовлена та чи інша річ, але й ким. Л.Сухої виявила ряд місцевих шкіл, сфера діяльності яких була спрямована на виготовлення художніх виробів з металу, уперше оприлюднила факт існування таких шкіл у містах: Яворів, Космач, Річко, Брустурів, Жаб’є, Криворівне, Соколівка, Старий Косів, а також у Північній Буковині, Закарпатській та Дрогобицькій областях. Це допомогло виявити декілька династій майстрів, які займалися виготовленням художніх виробів з металу. Однією з таких династій був рід Дудчаків. На основі дослідження виробів народних майстрів вона розробила їхню класифікацію за ознаками призначення: предмети побутового значення; прикраси; кінна “збруя”; прослідкувала зміни у формах народного використання в часі й просторі; здійснила порівняльну характеристику виробів населення Східних Карпат із російськими та білоруськими виробами¹⁶, у рамках визначених форм прослідкувала зміни окремих виробів у часі, детально провела класифікацію “топірця”¹⁷.

Любов Михайлівна – одна з перших серед дослідників стверджувала, що орнамент має символічний зміст, він є невід’ємно пов’язаний із релігією і трудовою діяльністю. Дослідниця вважала, що “мистецтво кожного народу росло і розвивалось із його трудовою діяльністю... орнамент, у житті народу ніколи не був самоціллю. Він завжди був пов’язаний із тим предметом, який повинен був прикрашати...”¹⁸. На основі багатолітніх досліджень учена виділила три види орнаменту за способом виготовлення: втиснутий, випуклий, плоский, і цим заторкнула питання про можливий зв’язок його з гравюрою по металу¹⁹, дослідила специфічні особливості орнаменту в різних майстрів, їх зміни в часі та зв’язок між орнаментом на металі й на інших

матеріалах. Це дозволило їй виявити безліч варіантів, певні типи мотивів орнаменту й стверджувати, що орнамент – це мова поверхності форми²⁰, а також встановити витоки і спільні шляхи розвитку традиційного українського орнаменту²¹. Вивчивши витоки орнаменту, вона дійшла висновку, що “не формалізм, а створення форм, не мертва техніка, а технічна майстерність допомагає народним майстрам створювати високохудожні предмети”²².

У зв'язку з організацією в радянський час народних промислів Л.Сухо порушила питання про їх зв'язок із професійним мистецтвом. Ідеалом для неї були прекрасні прийоми роботи в цій сфері мистецтвознавця Олени Кульчицької. Основні ідеї та фактографічний матеріал про художні вироби з металу українців Східних Карпат дослідниця також оприлюднила в окремих статтях.

Вона брала активну участь у наукових відрядженнях і науково-дослідних експедиціях в різні регіони УРСР²³. Так, Л.Сухо, як і всі її колеги, в 1948 р. була залучена до підготовки колективної праці “Атлас матеріальної культури Західних областей УРСР”, яку готували науковці Етнографічного музею та Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР. Зокрема, Л.Сухо працювала над підрозділом про народне мистецтво: робила виписки з літератури, писала проспект, вивчала та збирала музейні експонати. Для накопичення польових матеріалів етнограф відвідала Львівську, Закарпатську й Тернопільську області, а вже згодом вона побувала і в східних та південних областях УРСР, а саме – Полтавській, Хмельницькій, Одеській, де досліджувала свята, обряди, звичаї колгоспного селянства. На основі зібраних матеріалів, результатів польових досліджень практично всіх областей УРСР вона написала статтю “Свята, звичаї обряди колгоспного селянства Радянської України”²⁴. “Творче і вмиле використання кращих народних творів, – робить висновок авторка, – збагатить радянську звичаєвість і обрядовість, які з одного боку будуть виховувати і формувати нову людину в душі поваги до традицій, до праці, допоможе краще пізнати духовну спадщину і народну мудрість, а з іншого дасть широким масам працюючих людей естетичну насолоду, веселого, цікавого та радісного дозвілля”²⁵. Частина матеріалів була опублікована в “Матеріалах з етнографії та художнього промислу”²⁶, а іншій так і не судилося бути опублікованою через заборону радянської цензури. Незважаючи на заборони досліджувати традиційну культуру, згодом, як згадувала одна з тодішніх співробітниць Музею Савина Сидорович, “період 1948–1949 рр. вважаю найкращим та особливо плідними для науковців цієї установи”²⁷.

У листопаді 1949 р. відбулася нарада за участю львівських і київських етнологів, на якій обговорювали дослідження львівських народознавців за останній рік, зокрема роботу над атласом. Під час наради кожному з дослідників було висунуто численні зауваження ідеологічного характеру²⁸. Зважаючи на критику, ще наприкінці грудня того ж року дев'ять співробітників Музею, зокрема й Л.Сухо, відвідали Бузький та Новомилятинський р-ни Львівської обл., вивчали культуру й побут колгоспників, фактично українського селянства²⁹. За підсумками польової роботи було опубліковано статтю, у якій містився матеріал дослідниці про одяг та весільні звичаї селян³⁰.

На початку 1950 р. “авторитетна” київська комісія офіційно вказала на недоліки в роботі над атласом, які полягали в “неактуальності тематики, низькому ідейно-теоретичному рівні, поганій кваліфікації робітників, замалому зв'язку з Інститутом МФЕ АН УРСР”. Пропонувалося звернути більшу увагу на “досягнення соціалістичної перебудови села, висвітлення переваги колгоспного способу виробництва над дрібним виробництвом”. Висунуті “недоліки” змусили колектив львівських етнологів згорнути роботу над атласом та розпочати активне вивчення колгоспного побуту.

Наприкінці 1951 р. на основі рішення уряду про об'єднання в одну установу Етнографічного музею Львівського філіалу АН УРСР і Львівського державного музею художнього промислу Комітет у справах мистецтв при Раді Міністрів УРСР створив Український державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР³¹. Л.Сухо перейшла на роботу в новостворений музей, у якому стала охоронцем фонду писанок. У цій установі вона продовжувала наукові дослідження, брала участь в одній із найбільших польових експедицій 50-х рр. ХХ ст. Під час роботи вчена досліджувала промисли та ремесла українського населення визначеної території. Саме поліська експедиція, у якій взяли участь львівські етологи, була однією з

найчисленніших за кількістю учасників, найширшою за колом досліджуваних тем, площею обстеженої території та за обсягом зібраного фактичного матеріалу³². Комплексна історико-етнографічна експедиція, до складу якої входили Д.Фіголь (вивчав землеробську техніку), М.Козакевич (вивчав типи забудови поселень, господарські та житлові будівлі), К.Матейко, М.Ломова (керівник, обидві вивчали та досліджували народний одяг), а також художник Л.Максименко й фотограф Ю.Пашнівський, обстежила Рокитнянський і Дубровицький р-ни Рівненської обл., Любешівський та Камінь-Каширський р-ни Волинської обл.³³.

Важливу роль для майбутнього розвитку української етнологічної науки мала конференція, яка відбулася в лютому 1954 р. у Львові за участі провідних українських фахівців і гостей із Москви та Ленінграда. Серед найважливіших питань, що обговорювалися під час її проведення, варто відзначити підготовку до друку двох робіт: колективної історико-етнографічної монографії “Українці” та “Атласу матеріальної культури українського народу”³⁴. Президія АН УРСР 7 травня та 10 липня 1954 р. видала постанови про підготовку цих двох досліджень до видання³⁵. Робота над ними й визначила напрям етнографічних досліджень в Україні протягом наступних років. Тому впродовж тривалого періоду Л.Сухою працювала над фундаментальною колективною історико-етнографічною монографією “Українці”. Для цієї монографії Любов Михайлівна підготувала розділ “Українське народне мистецтво др. пол. XIX ст. – поч. XX ст.” і “Народне мистецтво Радянської України”³⁶. Два томи монографії “Українці” були присвячені відповідно “дожовтневому” та “соціалістичному” періодам. До роботи було залучено більше тридцяти науковців відділу етнографії ІМФЕ АН УРСР й Українського державного музею етнографії та художнього промислу (м. Львів) на чолі з керівником відділу етнографії ІМФЕ АН УРСР Костем Гуслистим. 1956 р. опублікували її проспект (“Українці: Історико-етнографічна монографія”), а в 1959 р. – макет першого тому (“Українці: Історико-етнографічна монографія у двох томах”). Проте монографія так і не побачила світ, оскільки партійні функціонери побачили в ній загрозу радянській владі³⁷. Основною причиною цього стало насадження й утвердження в 50-х рр. XX ст. марксистсько-ленінської ідеології в усіх сферах життя та нові обмеження щодо вивчення національних культур.

Ця ситуація змусила Л.Сухою ввести у сферу своїх наукових зацікавлень політичні установки партії. Свідченням цього стали такі праці: “Культура та побут колгоспників”, “Сучасні промисли на українському Поліссі”, “Соціально-економічні умови розвитку допоміжних домашніх промислів на Західній Україні” тощо.

Л.Сухою була українським етнографом, який вистоював позиції національної науки. Прикладом цього є такі статті: “Обробка шкіри та рогу в Українських Карпатах (др. пол. XIX ст. – поч. XX ст.)”, “Нотатки про народне мистецтво України на матеріалах експозиції ДМЄХП АН УРСР”, “Творчість Лесі Українки”, “Культ жінки-матері в по-історичних часах”, “Жінка минулих віків”, “Дитячий побут с. Любеля” та велика кількість неопублікованих матеріалів про народний побут, краєзнавчих нарисів та історіографічних оглядів: “Народна писанка”, “Народний метал”, “Стаття про ковальство на Західній Україні та його значення в народному господарстві”, “Стаття про художні промисли на Україні як підрозділ народного мистецтва і їх розвиток в 1920–1950-х рр.”, “Загальний критичний огляд джерел про Львівщину, зокрема Жовківщину, як базу до написання дослідження з історії села”, “Нарис про Чернівецький республіканський краєзнавчий музей”. Вона також є автором багатьох рецензій на статті своїх колег, зокрема її перу належать відзиви на статті М.Козакевича.

Вагомим вкладом в етнографічну науку Л.Сухою було вивчення й опрацювання промислів Українського Полісся та робота над довідником про народні музичні інструменти у фондах музею. Це перший науковий аналіз, що містить важливий матеріал про народну музичну творчість та відображення цієї творчості в українському фольклорі, а також більш чітко визначення народної музики й стверджує, що українська народна музика розвивалася вже в часи Київської Русі, а в IX–XIII ст. постає багата народна творчість, яка поклала початок історії української народної музики³⁸. У праці висвітлено основні питання збірки українських народних музичних інструментів Українського державного музею етнографії та художнього промислу у Львові, подано ряд цікавих відомостей про історію розвитку музичних інструментів. Учена доповнила довідник важливими відомостями про майстрів на основі осередків ви-

робництва народних музичних інструментів і представила аналіз художнього оформлення цих інструментів³⁹.

Окрім цього, вона проводила систематизацію музейної збірки писанок. Результатом такої роботи стали статті “Народна писанка” та “Українська народна писанка”, які так і не були опубліковані. У статті “Народна писанка” Л.Суха детально характеризує писанки в окремих областях України. Рецензію на цю наукову розробку написав співробітник ученої М.Козакевич, який порадив роботу “Народна писанка” написати в мистецтвознавчому аспекті, звернути увагу на художнє прикрашування українських писанок, краще вивчити писанки Полтавської та Хмельницької областей.

Праця “Українська народна писанка” була розділом до довідника з фондів музею. Л.Суха вивчала українську писанку як один із видів народного малювання й детально описувала різні українські звичаї і обряди, пов’язані з писанками⁴⁰. Важливим аспектом у цьому дослідженні був орнамент на писанках, класифікацію якого вона зробила. Однією із домінант під час класифікації був територіальний принцип, що базувався на адміністративному поділі УРСР. Огляд збірки писанок охопив дванадцять областей і відобразив групу територіально не визначених (338 писанок) і тих, що походили із суміжних областей Польської Народної Республіки, де свого часу проживали українці (близько 1 000 писанок)⁴¹.

Дослідниця вперше здійснила спробу етнографічного районування писанок залежно від характеру їх орнаменту, подала перелік авторів – писанкарок і писанкарів та огляд типів написів на писанках. До статті додавався покажчик за територіальним і кількісним визначенням писанок по областях. Довідник проілюстровано тринадцятьма рисунками, в основному таблицями писанок в різних районах та областях⁴².

Робота дуже цікава, вона значною мірою розкриває багатство народного орнаменту, який зображений на писанках, і який через охоплення великої кількості матеріалу – 11 332 писанки із 12-ти областей становить значне зацікавлення для дослідників історії, культури й побуту українського народу.

За час роботи в Етнографічному музеї Любов Михайлівна успішно займалася дослідженням побуту українського народу. Цій тематиці присвячено неопубліковану статтю Л.Сухої “Народні свята, звичаї, обряди на Україні та їх стан дослідження в етнографічній науці XIX – поч. XX ст.”. У ній ідеться про традиційні народні свята календарної обрядовості, що у своїй основі відображають трудові процеси, а також обрядовість, пов’язану із сімейним побутом – родини, весілля, похорони, що санкціонували важливі події родинного життя як суспільно-громадський акт⁴³. Авторка подала характеристику історії обрядовості, її становлення, а також, згідно з тодішніми науковими принципами, пояснення історії християнізації народних обрядів⁴⁴.

Дослідниця висвітлила традиції збирання та вивчення різногранної народної обрядовості в етнографічній літературі українськими, польськими, російськими авторами; охарактеризувала дослідження емпіричного та описового характеру; синтезувала також праці з окремих питань народної обрядовості з позицій сучасника, дала аналіз окремим роботам⁴⁵. Уперше в історії радянської етнографічної науки, по змозі, було дано комплексну наукову оцінку працям з питань народної обрядовості в цілому⁴⁶.

Праця, окрім наукового значення, має і практичне, оскільки стала в пригоді великій “армії ентузіастів” для впровадження української обрядовості, становлення якої проходить за кращими зразками традиційної народної обрядовості.

Про результати своїх досліджень Л.Суха доповідала на конференціях, брала участь в організації виїзної виставки в Івано-Франківськ, і в VII Міжнародному Конгресі антропологічних та етнографічних наук у Москві 1968 року.

Любов Михайлівна – активний громадський діяч, двічі була обрана народним засідателем Обласного суду й працювала кількарічним агітатором на виборчій дільниці Львова. 1957 р. відвідала Чехословаччину, Болгарію та Румунію не як турист, а для ознайомлення з історичними й архітектурними пам’ятками інших країн, а також для “підвищення ділової кваліфікації старшого викладача”⁴⁷.

У 1970 р. вийшла на пенсію. Та, незважаючи на це, Л.М.Суха не припиняла співпрацю з музеєм, завжди перебувала у вирі його життя, продовжувала підтримувати контакти з ним як

консультант, з радістю ділилася своїми знаннями, багатим довголітнім досвідом музейної праці з кожним, хто до неї звертався за порадою чи допомогою. У 1988 р. у Львові на 78-му році життя Любов Михайлівна пішла з життя. Поховано її на Личаківському кладовищі. Залишилися її мудрі книги, зібрані нею скарби народної культури, збереженню яких Любов Михайлівна віддала часточку своєї душі, жива добра пам'ять про неї в тих, хто знав її і працював разом із нею.

Упродовж роботи в Етнографічному музеї в 1944–1970 рр. відбулося формування й становлення Л.Сухої як етнолога. У той нелегкий історичний період вона залишалася вірною не тільки своєму власному науковому кредо, а й основним завдання етнології, оволоділа різними формами наукової роботи (польової, музейної, дослідницької). Тематика та географія її зацікавлень були досить широкими. Вона брала участь у підготовці кількох важливих проектів, досліджувала ряд тем (художні вироби з металу; обробка металу; народні промисли; обробка шкіри та рогу; одяг; музичні інструменти; народне мистецтво; етнографія; свята, звичаї, обряди; народні майстри; побут колгоспників та робітників). Чи не найвагоміших результатів учена сдосягла у вивченні народних художньо-металевих виробів Гуцульщини. Дослідниця ввела до наукового обігу великий обсяг архівного й польових матеріалів і звернула увагу на досягнення гуцулів у ковальстві й показала їхнє місце у світовій спадщині. Наукові праці Л.Сухої характерні тим, що написані вони на основі величезного й оригінального польового матеріалу, ретельно зібраного під час експедицій і відряджень по Україні та за її межами. Досконало обізнаність із фаховою літературою та музейними збірками, архівними й іншими джерелами послужили надійною базою для глибокого осмислення багатьох явищ і здійснення широких етнографічних узагальнень. Фундаментальна наукова монографія, змістовні статті й розвідки Л.Сухої присвячені найрізноманітнішим актуальним проблемам української етнографії. Вони містять великий аналітичний та інформативний матеріал для фахівців різноманітних галузей наукової діяльності та є важливим джерелом для вивчення української етнографії.

Життєвий шлях української вченої тісно пов'язаний з долею нашого народу, а роки її життя та праці припадають на нелегкий історичний період другої третини ХХ ст. Л.Сухої належить до когорти провідних етнографів України (хоча тоді такого офіційного визнання не було), які з почуттям великої відповідальності перед народом вивчали українську традиційну культуру. Чим далі відділяє нас мить передчасного відходу вченої у вічність, тим більше ми усвідомлюємо й глибше оцінюємо її вагомий внесок у вітчизняну та світову науку, зокрема етнографічну.

Назавжди відійшли у вічність ті люди, однак залишили по собі великий спадок, гідні прикладу вчинки, варті наслідування життя. Вони були й залишаться нашими Вчителями. Ми, спадкоємці Л.Сухої, зобов'язані оприлюднити неопубліковані праці та внести їх до наукової спадщини етнографічної науки України.

1. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаніка, ф. Л. Сухої 225 Характеристика, видані Сухій Л. в час її праці в музеях АН УРСР, п. 1, од. 1, арк. 1.
2. Болтарович З. Березина скарбів народних / З. Болтарович // Народознавчі зошити. – 2005. – № 1–2. – С. 203–204; Горинь Г. Катерина Матейко: штрих до творчого портрету на відстані часу / Г. Горинь, О. Никорак // Народознавчі зошити. – 2000. – № 6. – С. 1108; Никорак О. Науковий доробок Катерини Матейко / О. Никорак // Народознавчі зошити. – 1996. – № 4. – С. 219; Маковецька Х. Той, хто “працював з серцем” / Х. Маковецька // Народознавчі зошити. – 2000. – № 6. – С. 1123; Гілевич І. Експедиційне дослідження Полісся в повоєнний період (1944 – поч. 1960-х рр.) / Ігор Гілевич // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету : зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 9. – С. 122.
3. Горинь Г. Катерина Матейко: штрих до творчого портрету на відстані часу / Г. Горинь, О. Никорак // Народознавчі зошити. – 2000. – № 6. – С. 1102.
4. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка, ф. Л. Сухої 225, од. 1, п. 1. Біографічні матеріали, арк. 12.
5. Там само, од. 2, п. 1. Біографічні матеріали, арк. 4.
6. Там само, од. 1, п. 1. Біографічні матеріали, арк. 1.
7. Там само, од. 642 – 643, п. 27. Зошит 1, арк. 2–3.
8. Там само, од. 1, п. 1. Біографічні матеріали, арк. 13.

9. Там само, арк. 7.
10. Грицюк І. Життєвий шлях і наукова діяльність Савини Сидорович / І. Грицюк // Народознавчі зошити. – 1999. – № 6. – С. 915.
11. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника, ф. Л. Сухої 225, од. 697, п. 28, арк. 3.
12. Суха Л. Художні вироби з металу / Л. Суха // Вісник академії наук УРСР. – 1951. – № 1.
13. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника, ф. Л. Сухої 225, од. 681, п. 28. Бутник-Сіверський Б. С. Попередній відзив на дисертацію Сухої Л. М., Львів, 1954, арк. 1.
14. Там само, арк. 2.
15. Там само, арк. 7.
16. Там само, ф. Л. Сухої 201. Художні вироби з металу українців Східних Карпат. Альбом до дисертації, Львів, 1953, арк. 8–9.
17. Там само, ф. Л. Сухої 225, од. 681, п. 28. Бутник-Сіверський Б. С. Попередній відзив на дисертацію Сухої Л. М., Львів, 1954, арк. 7.
18. Там само, ф. Л. Сухої 200, п. 7. Художні вироби з металу українців Східних Карпат – історико-етнографічне дослідження. Дисертація на ступінь кандидата іст. наук, Львів, 1953, арк. 129.
19. Там само, арк. 133.
20. Там само, арк. 135.
21. Там само, арк. 142–145.
22. Там само, арк. 171.
23. Там само, ф. Л. Сухої 225, од. 682, п. 28, арк. 2.
24. Архів Інституту народознавства НАН України, ф. 1, оп. 1. Етнографічний музей, спр. 28. Накази директора, арк. 1.
25. Там само, арк. 2.
26. Там само.
27. Грицюк І. Життєвий шлях і наукова діяльність Савини Сидорович / І. Грицюк // Народознавчі зошити. – 1999. – № 6. – С. 915.
28. Архів Інституту народознавства НАН України, ф. 1, оп. 1, спр. 46. Річні плани та звіти, спр. 29, 30.
29. Там само, ф. 1, оп. 2. Етнографічний музей, спр. 21, 22, 91. Польові матеріали, арк. 91, 103.
30. Культура и быт колхозников Львовской области / М. Ломова, Д. Фиголь, Е. Матейко [и др.] // Советская этнография. – 1950. – № 4. – С. 133–149.
31. Жолтковський П. Двадцять років праці Українського державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР / П. Жолтковський // Народна творчість та етнографія. – 1959. – № 3. – С. 141.
32. Деякі особливості сучасного побуту українців Полісся ^ (За матеріалами експедиції 1953 р.) / Д. І. Фіголь, Л. М. Суха, М. З. Козакевич [та ін.] // Матеріали з етнографії та художнього промислу. – К., 1956. – Вип. II. – С. 48–59.
33. Архів Інституту народознавства НАН України, ф. 1, оп. 2. Етнографічний музей, спр. 21, 22, 91. Польові матеріали, арк. 17.
34. Культура и быт колхозников Львовской области / М. Ломова, Д. Фиголь, Е. Матейко [и др.] // Советская Этнография. – 1950. – № 4. – С. 140.
35. Архів Інституту народознавства НАН України, ф. 1, оп. 2. Етнографічний музей, спр. 21, 22, 91. Польові матеріали, арк. 18.
36. Там само, оп. 1. Етнографічний музей, спр. 28. Накази директора, арк. 3.
37. Гілевич І. Експедиційне дослідження Полісся в повоєнний період (1944 – поч. 1960-х рр.) / Ігор Гілевич // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету : зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 9. – С. 119.
38. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника, ф. Л. Сухої 201. Художні вироби з металу українців Східних Карпат. Альбом до дисертації, Львів, 1953, арк. 1–2.
39. Там само, арк. 1.
40. Там само, од. 689, п. 28. Козакевич М. Критичний огляд робіт Сухої Л. “Народна писанка” та “Народній художній метал”, арк. 1.
41. Там само, арк. 2.
42. Там само, арк. 3.
43. Там само, од. 697, п. 28. Козакевич М. (молодший науковий співробітник). Відзив на статтю Сухої Л. “Українська народна писанка” – розділ до довідника по фондах музею, арк. 1.
44. Там само, арк. 2.
45. Там само, арк. 3.
46. Там само, арк. 2.
47. Там само, од. 1, п. 1. Біографічні матеріали, арк. 7.

Статья посвящена украинской ученой – исследователю традиционной украинской культуры и быта Любови Михайловне Сухой, народоведу Львовского центра украинской этнографии, которая плодотворно работала в области украинской этнологии на протяжении 40–50-х гг XX вв. Основное внимание сосредоточено на научно-поисковой деятельности ученой, формировании мировоззрения и становлении личности. Раскрыта роль малоизвестной фигуры украинской этнологии Любови Сухой, судьба которой связана с Галицией, в становлении народоведческих студий в послевоенный период во Львове. В исследовании осуществлен анализ основных научных трудов этнолога, которые мало известны широкому читательскому кругу. На основе обработки огромной базы источников доказано, что научный потенциал ученой основательный и является важным аспектом для развития украинской этнологии XX в.

Ключевые слова: *Любовь Сухая, Львовский центр украинской этнографии, Институт народо-ведения НАН Украины, Музей этнографии и художественного промысла, этнология, полевые исследования.*

This article is devoted to Ukrainian scientist – researcher of the traditional Ukrainian culture and life – Lubov Mykhailovna Sukha. Anthropologists of Lviv branch Ukrainian ethnography, which successfully worked in the field of Ukrainian Ethnology during 1940–1950 years. The main attention scientific research activities of scientists, the formation of belief and identity formation is focused. The role of the little-known figures of Ukrainian Ethnology Lubov Sukha the fate of which is related to Galicia in the development of ethnology studies in the postwar period in Lviv. The study carried out analysis of key scientific papers ethnologist who are little known wide range of reader. On the basis of wide sources proved that sound scientific research achievements and a very important aspect for progress Ukrainian Ethnology of the twentieth century.

Keywords: *L.Sukha, Lviv center of the Ukrainian Ethnology, Institute of Ethnology of the Ukrainian National Academy of Sciences, Museum of Ethnology and Crafts, ethnology, field research.*